

GUSTAF MYHRMAN:

Det förskingrade arvet

Vid skolans omdaning under de senaste decennierna har politikerna trott sig slå vakt om religionsfriheten då den bibliska historien givits minskat utrymme i undervisningen. De har då förbisett att detta endast till en del är en religionsfråga men dessutom en allmän kulturfråga, skriver med dr Gustaf Myhrman. Bibeln är en kulturskatt vars motiv ofta återfinnes inom litteratur och konst. De nya generationerna går miste om ett väsentligt kulturarv genom att deras referensramar krympes.

En insändare i Svenska Dagbladet för några år sedan frågade om betydelsen av ordet fåvitsk och språkspaltens kunnige professor svarade, att ordet betydde att ha föga vett, vara okunnig, oförståndig. Sakerligen var en och annan läsare en smula förvånad över, att någon behövt fråga om ett ord, som man trodde vara allmänt känt.

Vid den tiden undervisade jag en grupp blivande ålderdomshemsföreståndare. De flesta deltagarna i denna vårdyrkesutbildning var flickor, allesammans var intresserade och duktiga ungdomar.

Med den nyssnämnda frågan i minne frågade jag dem vid ett lägligt tillfälle, om de visste vad "fåvitsk" betydde. Nej, ingen visste det! Har ni aldrig hört talas om "de fåvitska jungfrurna", frågade jag. Nej, ingen enda hade hört talas om dem, ingen kände alltså till den i Matteusevangeliet omnämnda Jesu liknelse om de tio jungfrurna, fem "visa" och fem "fåvitska" – i 1917 års bibelöversättning kallas de för övrigt inte fåvitska utan oförståndiga, kanske en ganska mild översättning av det grekiska moros. Förklaringen till ungdomarnas obekantskap med berättelsen var enkel: de hade aldrig läst den i skolan. De bibliska berättelserna, så välbekanta för äldre generationer från skolans lektioner i kristendoms-kunskap, läser man inte längre i skolan, i varje fall inte i den omfattning som förr.

Liknelsen om de fåvitska jungfrurna

Berättelsen sådan den framställes i Jesu liknelse saknar inte roande poänger. Man är frestad att tro, att den en gång framställdes med en mild humoristisk glimt i berättarens ögon. Tio unga flickor skall vara med på en bröllopsfest, en fest som hos alla folk är en glädjefest. Den firas om aftonen och i Österlandet är kvällarna mörka. De som skall delta i festen behöver medföra ljus: oljelampor eller kanske hellre facklor. Bröllopsfacklan har varit en välkänd symbol för bröllop och äktenskap. De tio flickorna har med sig oljelampor, fem av dem tio, de "visa", har varit nog omtänksamma att dessutom ta med sig ett litet kärl med olja för påfyllning. De små oljelamporna av lergods, välbekanta från medelhavsländernas souvenirbutiker, brinner inte så länge.

Så inträffar just vad de omtänksamma räknat med möjligheten av: det glada bröllopsföljet blir försenat. Lamporna har hunnit brinna ut och måste nu fyllas på nytt men de fem "visa" vill inte dela med sig av sitt lilla förråd, var och en är sig själv närmast! Så står de "fåvitska" flickorna där i nattmörkret, ledsna och förargade, berövade möjligheten att vara med om den glada festen.

Liknelsen om de visa och de fåvitska jungfrurna utgör evangelietext på söndagen före domsöndagen, vars tema är vaksamhet. En präst bland mina vänner betonade, att ämnet i texten är mycket allvarligt, han tyckte kanske att jag tog lite lätt på berättelsen!

Kulturarvet förskingras

Vad innebär det, att den var obekant för ungdomarna i kursen? Som enstaka detalj just ingenting! Men berättelsen är en del av den stora kulturskatt, som de bibliska berättelserna utgör, både de i Gamla Testamentet och de i det Nya. Denna kulturskatt har gått i arv från släkte till släkte i århundraden i alla länder i hela kristenheten.

I släkte efter släkte har människorna läst eller fått höra eller i kyrkmålningarnas "fattigbibel", "Biblia pauperum", fått se och bli förtrogna med ett myller av gestalter och dramatiska händelser ur den bibliska historien. Dessa gestalter och händelser, som har framställts av de stora mästarna i deras sköna verk under skilda konstepoker, är nu att beskåda i kyrkor och katedraler och världens konstmuséer. Men inte endast i den bildande konsten utan också i ofantlig utsträckning i världslitteraturen. Den är mycket rik på anspelningar på bibliska uttryck och motiv.

Till och med i barnens värld har de bibliska gestalterna varit representerade. Många barn har lekt med en Noaks ark, fylld med alla slags djur, eller klinkat "gubben Noak" som första försök på pianot. Miljoner har beundrat julkrubban med Jesusbarnet, Josef och Maria, herdarna och de tre vise männen. Bibeln står i särklass. "Böckernas bok" är spridd över världen i många hundra miljoner exemplar, översatt till mer än 700 språk. Inget annat verk kan erbjuda ett motstycke. Det högsta beröm någon annan bok kan få är

att sägas vara "second to Bible" men avståndet till Bibeln är ändå betryggande.

Nu är detta kulturarv på väg att förskingras för arvtagarna, de nya generationerna. Skolpolitikerna har förmodligen trott sig slå vakt om religionsfriheten – ibland snarare friheten från religion! – genom att ge minskat utrymme åt biblisk historia i skolan. De har förbisett, att det endast till en del, om också en viktig del, är en religionsfråga, det är därjämte en allmän kulturfråga, ett världsspråk, som berör alla oavsett inställning till religionen.

Får denna förskingring fortsätta, kommer rätt snart den yngre delen av svenska folket att ha förlorat sin lott av det bibliska kulturarvet. Alla dessa gestalter och händelser, som tidigare generationer var förtrogna med och kände igen, kommer att bli främmande och obegripliga. Bibliska motiv i de stora mästarnas verk i kyrkor och på konstmuseer blir oförstådda, de talar inte längre till åskådaren. Bokläsaren möter anspelningar och motiv som blir obegripliga, särskilt i sådan utländsk litteratur, där anspelningar på Bibelns värld ännu är vanliga och den kulturella förödelserna inte hunnit så långt.

De unga människor, som av doktrinär skolpolitik berövats det bibliska arvet, går ut i livet med en sorts analfabetism. Denna är visserligen inte lika socialt invalidiserande, som den analfabetism i ordets vanliga mening, som nu visat sig förekomma hos ett antal ungdomar, trots genomgången 9-årig grundskola. Men den stänger ute dem från väldigt mycket i konsten och litteraturen.

Kan kyrkan påverka utvecklingen?

Har kyrkosamfunden något ansvar för vad som nu sker i den svenska skolan? Kyrka och skolväsen hörde en gång samman. Skolorna, både de lägre och de högre, växte upp, bokstavligen i kyrkans skugga, och detta samband har bestått ända in i detta århundrade. Än i dag kan man se skolhus – i bruk eller övergivna – belägna i omedelbar närhet av en kyrka. Under min skoltid var stadens lärde gamle prost vårt läroverks inspektör, som höll tal i Tegnér's anda vid skolavslutningarna och biskopen i Linköping var läroverkets eforus. Banden mellan kyrka och skola har efterhand lossats, skolan har släppt fadershanden. Detta är en naturlig utveckling, som alla fäder får uppleva. Skolväsendet har vuxit ut och blivit självständigt, men det som sker inom skolans väggar angår oss alla.

Det finns kanske skäl att här påpeka, att en liknande utveckling ägt rum också inom sjukvården, som en gång helt var kyrkans angelägenhet, liksom den ännu är i delar av världen. I vårt land var i gångna tider prästen stundom den ende läskunnige och bokligt bildade i socknen och han fick ofta även vara sina församlingsbors läkare i de vidsträckta områden av vårt land, som saknade läkare. Med växande tillgång till läkare, vårdpersonal och sjukhus, har sjukvårdsuppgifterna nu kunnat övertas av läkare och andra medicinskt utbildade.

Bibelkunskapen förvaltas nu främst av de kyrkliga samfunden vid gudstjänster och i alla former av deras undervisning, ofta på ett beundransvärt sätt. Konfir-

Problem inom dagens teologiska högskola

mandundervisningen har alljämt betydande anslutning, ehuru avtagande. När man ser den iver, varmed speciellt de kyrkliga samfundens yngre företrädare numera ägnar sig åt politiska frågor som rör främmande folk, vill man vädja till dem att inte lämna de svenska skolorna åt sitt

öde utan strida för att bibelkunskapen får leva vidare också i skolans undervisning, som når alla. Det gör däremot inte den kyrkliga undervisningen för konfirmander och kyrkobesökare. Det dyrbara kulturarvet får inte förskingras!